

patoplasticitet fiktivnog — priča kao ludilo

Slaviša Nikolin Živković: »GRIMASE«, Vidici, Beograd, 1988.

nenad šaponja

Niz kratkih priča *Slaviše Nikolin Živkovića* (1953), *Grimase*, osmišljen je na poetskoj premisi da jedna od varijanti literarnog izraza, čak jedna od paradigmi pripovedanja, može biti i duševna bolest. Naslanjajući se na novije tokove u savremenoj srpskoj prozi, Živkovićeve tekstualnost se određuje u svetu raspalih formi, narušenih objektivnih relacija, telesnog rapasa, depersonalizacije, besmislenih potraga, sveprisutnih paradoksa, dečijih anksioznosti. Autor se poigrava sa imenima, situacijama, varijantama porodičnih odnosa i životnih uloga, te napokon i (nama) neobavezujućom stvarnošću mnoštva svojih junaka/pripovedača. Njihove pripovesti čine se pokušajem razagnavanja vlastitih sumnji u vezi sa bavljenjem sobom. Situacije u kojima se nalaze i neodstupaju toliko od uobičajenih obrazaca, koliko ih pisac (katkad nategnuto, mora se priznati) namerno previdajući štošta, a u skladu sa svojom intencijom, prevodi u »ludilo« (tehniku nije teško prozreti — irealizacijom fenomena koji ga

istovremeno i okružuju i čine branom ka *dru- goj* realnosti, oni bivaju apstrahovani i dovedeni u granično područje obostrano prihvatljivog. Kada optike i pripovedača i čitača prihvatite taj preduslov, priča može da počne.) Naravno, strukturu i sadržaj priča ne zaobilaze ni opšte odrednice — eros i thanatos, kao i lakonski humorni osvrt, koji uporište nalazi u poređenju sa nemogućim, u prijatnosti neverovatnog. Živković konstatuje da potpune fikcije pogoduju nedoumicama duha (snošaj jelena i žabe, npr.).

U samom ludilu junaka, kao jednoj od metafora mogućeg, čitaoca zapanji činjenica da ovaj zbir pripovesti može biti, zapravo i jeste, bezmalo nepotpun skup potencija svakoga života. Pisac izmišlja različito perceptibilne sisteme i inkorporiše ih u svoje likove, kojima je dozvoljeno da budu sve ono što pisac (bogami, niti čitalac) ne želi biti, a istovremeno i jeste i nije. Literatura se, tada, doima kao izveštaj po-

tencijalnog. Odnosno, haljina u koju se zaogrće ovoga puta jeste ludilo. Ono može biti povod za priču, a istodobno i njenim sredstvom. Susret svetova spoljnog i unutrašnjeg u ovim pričama biva na nesvakidašnjem, u onom momentu kada paradoksalnost vezuje doživljavanje jezika i stvarnosti u fantastiku osobenog miljea, a takozvano ludilo.

Psihijatrijska razmišljanja egzistencijalističko-fenomenološke proviniencije bi ludilo označavala kao kočenje postojanja, inhibiciju ličnog vremena, suženje vitalnog prostora, nemogućnost slobodnog izbora... Živkovićevi junaci nam se ne čine bitno drugačijim. To su mahom deca (ili bivša deca), izgledom hendikepirana, očajna, često neslobodna, okupirana zlom činima... Pri tom, ona svojim nedostacima pokušavaju nadopuniti svet. Sopstvena sumnja u objektivne relacije kod njih rezultira psihikom investicijom u imaginarne objekte. Eksternalizacija sadržaja njihovih unutrašnjih svetova pokazuje čitaocu čitav spektar iščašenih varijanti. Slike unutrašnjeg sveta ne mogu se podvesti ni pod iluzije, niti pod scenske halucinacije. Radi se samo o iščašenju opšte vizije kao posledici tiranije spoljnog nad unutrašnjim. U tom smislu, duševnu bolest možemo videti kao paradigmu piščevog izraza. Priče su, naime, ovde date kao mimezis inkohherentnog mišljenja, a sve različitosti u perceptivnim emotivnim, pa i kognitivnim sferama, u trenutku kada se nađu u objektiviziranoj sferi teksta, govore o istom. U slučaju *Grimasa*, one govore kroz patoplasticitet fiktivnog.

Zaključak možda i nije potreban. Fizička stvarnost itako ostaje ista, a različite su samo mogućnosti kombinovanja njenih fenomena. Rekombinovana stvarnost izgleda druga. Izgleda.

ogled o apsolutu i relaciji

Nebojša Vasović: »PESME ZA DECU I KALUĐERE«, Matica srpska, Novi Sad, 1989.

đorđe kuburić

Osrednjost sveta zavisi o nesavršenosti našeg viđenja, o nesposobnosti naše pažnje, veli Žo Boske. U lirici je nedopustiva bilo kakva osrednjost, tvrdi Gotfrid Ben. Prvi je posmodernista. Drugi je modernista. Drugi je konstatovao postulat, prvi ga je relativizovao. Prvi bi još dodao da u činjenicama ne treba videti goleme činjenice, već u njima gonetati epizode života. Zavetovanog smrti. Vasović se slaže. Vasović, kaže (i ne laže). *Jezik je bistar u smrti/ko vođa u kamilinoj grbi*. Vasović još kaže da je držanje putne karte u rukama — seks koji ga najviše zanima. A kaže i: *Volja usere samu sebe! Bezvoljnost je govno od čoveka. Idu dani*. U istoj pesmi, dodaje: *Romi Snajder seče vene. Hoće moji da me žene*.

Idu dani. Nije ovo ironija. To je istina. Epizode života. Beg od osrednjosti. Vasovićeve pesničke knjige: i prva, i druga, i treća, naročito ova četvrta *jesu, beg*; preciznije, suprotstavljanje osrednjosti. Ako je ironija nekada bila moćno oružje u toj borbi, više nije. Zašto? Prvo, i ona sama je postala zastava otužnosti. Kada nema šta da se kaže, pribegava se ironiji. Drugo, ako ironija funkcioniše kao jedino osećanje dostojno intelektualca, onda je se treba kloniti. U sveopštoj banalizaciji ironije, jedino što je pesniku dostalo, jeste svojevrsna *autoironičnost*. Vasović, osim što svojim pesmama pokušava očajnički da pokupi svoje razbacane parčiće, da ostvari (izvan sebe = u jeziku) jedinstvo činjenica kojima bi jedino njegovo delo jemčilo saglasnost, svoje stihove nastanjuje autoironijom. Tako, iskaz *napustilo me je duh/ironije* može biti tumačen doslovno, transparentno, autopoetički, a kad u nastavku pročitaemo: *napustilo/me je koprivino vino* usled disonantnosti/hotimične alogičnosti, čitavu rečenicu doživljavamo kao autoironijsku.

Čitavu ovu knjigu doživljavamo kao suton svih legitimacija, kao sumrak autoriteta; naro-

čito je uočljiva detronizacija subjekta, koja je, naravno, u sadejstvu sa maločas spominjanim Vasovićevim autoironijskim credom. Smrt subjekta je vidljiva u skoro svakoj pesmi, ne toliko eksplicitno, koliko implicitno; osnovno pitanje koje kola ovom zbirkom nije: ko sam ja i kuda idem?, nego: zašto ja više nisam ja? Odgovora, naravno, nema, ali tu su konstatacije: čak ni golub »možda ne primećuje da sam još uvek živ«, »dosadilo mi je da predstavljam sebe«, shvatam da nisam bitan«, i tako dalje, sve do nestajanja jastva u supremaciji jezika, koji jedini stvara realnost: »jer možeš ti do mene/jer ja ne mogu bez jezika«.

Ovo je, dakako, postmodernizam (dodajmo još i ono što smo uočili i u ranijim Vasovićevim knjigama, a što kao da so prepisali od Ihaba

Hasana: fragmentarnost, alogička binarnost, jezička raspršenost, lomljenje jezika — ah, taj Pantić!, de/konstrukcija, metajezičnost...), ali postmodernizam koji nije svestan sebe, koji još uvek stanuje u modernizmu: sve ovo, sve te činjenice, sav taj život, sva ta samoironija — sve je to, na kraju krajeva, primena određenih jezičkih svojstava. Ko je spomenuo Barta?!

Vasović voli džez. I bluz. Voli i da putuje. Viski, naročito. Ameriku. Ananas. Ovo su tematski postamenti Pesama za decu i kaluđere.

Što je, dakako, ime ove knjige, koja osim nezanimarljivo količine odličnih pesama sadrži i nemali broj onih čija se svrsishodnost iscrpljuje u popunjavanju praznog prostora. Najnovija Vasovićeve zbirka je, dakle, neujednačena i nekoherentnija u odnosu na predašnje. Svojim prethodnim knjigama ovaj pesnik je sam sebi postavio visoke standarde i donekle izneverio čitaocem horizont očekivanja, što gornju tvrdnju apsolutizuje. Ali, ima nešto što je i relativizuje: ako se u jednoj poetskoj knjizi mogu pročitati pesme ili stihovi koji se upiru svakoj analizi, koji izmiču bilo kakvom racionalnom doživljaju, koji su *nepredstavljivi* koji su *čista poezija*, onda je tu knjigu napisao pesnik, bez obzira na sve ostalo. Takvih stihova ovde ima, a kao najmonumentalnije, onaj što ovo piše, izdvaja: »Ljubav treba tražiti tamo gde je nema.

Viski — tamo gde ga ima«

ORGANIZACIONI ODBOR FESTIVALA JUGOSLOVENSKE POEZIJE MLADIH TITOV VRBAS raspisuje

KONKURS

za učešće na XXII festivalu jugoslovenske poezije mladih, koji će se održati 24. 25. i 26. maja 1990. godine u Titovom Vrbasu.

Pokrovitelj Festivala je PIK »Vrbas« u Titovom Vrbasu.

<p>Na Festivalu će biti dodeljene tri nagrade Stručnog žirija:</p> <p>I nagrada 3 000,00 dinara
II nagrada 2 000,00 dinara
III nagrada 1 000,00 dinara</p>	— pravo učešća imaju mladi do 27 godina, sa po dve, do sada neobjavljene, pesme na jezicima naroda i narodnosti Jugoslavije; — pesme se potpisuju šifrom; — sa pesmama autora istovremeno dostavlja (u posebnoj koverti) sledeće podatke: ime i prezime, adresu, datum i mesto rođenja; — pesme se dostavljaju u 10 kucanih primeraka na adresu: Festival Jugoslovenske poezije mladih, Ulica maršala Tita 87, 21460 Titov Vrbas, sa naznakom ZA KONKURS; — rok za slanje pesama je 8. april 1990. godine; — učesnici čije pesme Stručni žiri odabere za završni deo Festivala biće o tome pismeno obavješteni do 14. maja 1990. godine; — pesme koje odabere Stručni žiri biće objavljene u festivalskim publikacijama bez naknade; — rukopisi se ne vraćaju.

ORGANIZACIONI ODBOR FJPM